

PK-YRITYSBAROMETRI SYKSY 2013

Sisällys

ESIPUHE	3
TIIVISTELMÄ	4
1. PK-YRITYSBAROMETRIN AINEISTO	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3. SUHDANTEET	10
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
3.2 Liikevaihto	12
3.3 Kannattavuus	13
3.4 Vakavaraisuus	14
3.5 Investoinnit	15
3.6 Tuotekehitys	16
3.7 Henkilökunnan määrä	17
3.8 Vienti	18
3.9 Tuonti	19
3.10 Tuotantokustannukset	20
3.11 Inflaatio-odotukset	21
4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ, KASVUHAKUISUUS JA SOPEUTUMINEN	22
4.1 Pk-yritysten toimintaympäristö	22
4.3 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	24
4.3 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö	26
5. AJANKOHTAISET KYSYMYKSET	31
5.1 Maksuvaikkeudet	31
5.2 Maksuaikojen pituus yritysten välisessä liiketoiminnassa	32
5.3 Viranomaisten tapa soveltaa lainsäädäntöä ja muuta ohjeistusta	33
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	34
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	36

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- varatoimitusjohtaja **Timo Lindholm**
- ekonomisti **Petri Malinen**
- ympäristöekonomisti **Eini Lemmelä**

Taitto: suunnittelija Lea Hult, Suomen Yrittäjät
Painopaikka: FRAM, Vaasa

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät yhteistyössä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä kuvaavan Pk-yritysbarometrin kaksi kertaa vuodessa. Barometri julkistetaan sekä valtakunnallisena että alueellisinä raportteina.

Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoittain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraportteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Syksyn 2013 Pk-yritysbarometri perustuu yli 5 000 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Tässä raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia, kehittämistarpeita, yrittäjyysilmapiiriä sekä rahoitustilannetta. Ajankohtaisilla kysymyksillä on tällä kertaa selvitetty pk-yritysten kokemuksia yritysten välisten maksuaikojen pituudesta sekä viranomaisten tapaa soveltaa lainsäädäntöä ja muuta yritystoimintaa koskevaa ohjeistusta.

Helsingissä 10.9.2013

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Markku Wallin
osastopäällikkö
Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Suhdanneodotukset Pk-yritysbarometriin vastanneiden tuhansien pk-yritysten keskuudessa ovat pysyneet lähes alkuvuoden tasolla, vaikka kansainvälisen talouden heikkous on pitkittänyt ja tilanne Suomen kotimarkkinoilla vaikeutunut. Seuraavien 12 kuukauden odotuksia kuvaava saldoluku on nyt +4, kun se edellisessä, alkuvuoden barometrissa oli +5. Joka neljäs yritys arvioi suhdanteiden paranevan, ja 21 prosenttia pelkää niiden edelleen heikkenevän.

Toimialoittain suurin muutos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku aleni kahdeksalla yksiköllä tasolle -7. Kaupan odotukset ovat nyt selvästi muita päätoimialoja heikommat, mikä on poikkeuksellista.

Viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana suhdannetilanne on pk-yritysten näkökulmasta vaikeutunut. Nyt 29 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan vuodentakaisista huonommat, kun edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 25 prosenttia. Lasku on tapahtunut suurelta osin kaupan alan yrityksissä.

Liikevaihto on vakiintunut ja kannattavuus on laskussa

Liikevaihdon odotuksia kuvaava saldoluku on jo parin vuoden ajan vakiintunut tasolle, joka on vain noin puolet hyvän talouskehityksen aikaisesta. Teollisuuden pk-yritykset näkevät kuitenkin tilanteen vähitellen kohenevan, mitä osoittaa saldoluon 6 yksikön nousu alkuvuodesta.

Korkeimmat ja samalla kaksijakoisimmat liikevaihto-odotukset ovat suurilla, yli 50 hengen yrityksillä. Niistä puolet arvioi liikevaihtonsa kasvavan seuraavien 12 kuukauden aikana, mutta sen supistumiseen varautuu runsaat 20 prosenttia tämän kokoluokan yrityksistä.

Heikko ulkomainen kysyntä ja kotimarkkinoiden alamäki näkyvät kannattavuusodotuksissa. Saldoluku aleni alkuvuodesta kolmella yksiköllä lukemaan +6. Lasku tuli valtaosin kaupan alalta, jolla joka kolmas pk-yritys näkee kannattavuutensa heikkenevän. Kaupan saldoluku aleni peräti 14 yksikköä ja oli ainoana toimialana negatiivinen.

Työpaikat säilyvät, mutta investoinnit vähenevät

Pienet yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstönsä määrästä. Odotusten saldoluku +6 on melko matala, mutta silti

positiivinen ja aivan sama kuin vuotta aiemmin. Lähes 75 prosenttia pk-yrityksistä aikoo edelleen säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Rakentamisessa ja myös teollisuudessa saldolut ovat hieman alkuvuotta korkeammat. Sen sijaan kauppa ei pysty työllistämään entiseen tahtiin, ja saldoluku painui ainoana toimialana negatiiviseksi.

Pk-yritysten arviot investointiensa lähiajan kehityksestä ovat alentuneet kevään 2011 barometristä lähtien ja sama trendi jatkui edelleen. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä kuin niitä lisääviä yrityksiä. Yhteenlaskettu saldoluku päättyi siten lukemaan -9. Hieman positiivista investointinäkymissä on se, että teollisuudessa ja rakentamisessa odotusten alamäki loiveni.

Pk-yritysten toimintaympäristö on vaikeutunut

Pk-yritysten kokonaisarvio toimintaympäristöstä eli yrittäjyysilmapiiristä ja elinkeinoilmastosta on laskenut vuodessa 8 yksikköä indeksin saadessa nyt arvon -7. Osatekijöittäin tarkasteltuna lasku näkyy selkeimmin markkinaehtoisten rahoittajien kohdalla, mutta myös julkisten rahoittajien suhtautuminen on yritysten mukaan muuttunut negatiivisemmaksi.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä yrittäjien oma kokemus ja kansalaisten suhtautuminen saavat positiivisen arvion, mutta molemmat ovat kuitenkin laskeneet selvästi vuoden takaisesta. Julkisen vallan asenteet ja toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn erityisesti valtakunnan tasolla mutta myös paikallis- ja aluetasolla.

Yrittäjyyteen vaikuttava paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindexi jatkoi myös laskuaan. Neljästätoista osatekijästä laskettu kokonaisindeksi laski vuodessa viisi yksikköä, saaden nyt arvon 11. Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuin ympäristöstä, tietoliikenneyhteyksistä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saavat sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö sekä elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan.

Kasvuhakuisuus on säilynyt ja kehittämistarpeet ovat kasvaneet

Talouden pitkittyneestä epävarmuudesta huolimatta lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa edelleen olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 38 prosenttia kasvaa mahdollisuuksiensa mukaan.

Kasvuhaluukkuus on selvästi korkeampi kuin finanssikriisin aikaan vuonna 2009. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa vastaajista. Vaisut talousnäkyvät eivät siten ole romuttaneet pk-yritysten kasvuhaluukkuutta, vaikka hieman aikaisempaa useampi yritys pyrkii vain säilyttämään asemansa.

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tästä syystä myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä. On positiivista havaita, että entistä useampi yritys on tunnistanut tämän. Peräti 90 prosenttia yrityksistä kokee, että heillä on kehitettävää omassa toiminnassaan.

Suurin kehittämistarve pk-yrityksissä on edelleen myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Toimialoitteaan tarkasteltuna henkilöstön osaamisen turvaaminen nähdään hyvin tärkeäksi teollisuutta lukuun ottamatta. Myynnin ja markkinoinnin kehittämisen tärkeys korostuu kaupassa ja palveluissa, johtaminen ja verkottuminen puolestaan rakentamisessa.

Käyttöpääomaa tarvitaan, mutta luottoehdot ovat tiukentuneet

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman laajemmin edellisen barometrin tuloksiin verrattuna. Nyt 24 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna osuus oli kaksi prosenttiyksikköä alempi.

Rahoitushakemusten taustalla ei kuitenkaan ole odotus talouden eikä investointien noususta. Rahoitusta aiotaan hakea entistä enemmän käyttöpääomaksi. Peräti 38 prosenttia niistä yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, tarvitsevat sitä nimenomaan käyttöpääomaksi. Edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 34 prosenttia, mikä sekin on korkea.

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea runsas viidennes ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Muista toimialoista erottuu jälleen kauppa, jossa rahoitusta investointeihin aiotaan hakea selvästi aiempaa vähemmän. Yli puolet kaupan pk-yritysten rahoitussuunnitelmista liittyy käyttöpääoman tarpeeseen ja vain runsas 10 prosenttia investointeihin.

Teollisuudessa rahoitussuunnitelmissa on nähtävissä pieniä positiivisia merkkejä. Laajennusinvestointien osuus on hieman noussut alkuvuodesta ja

rahoitussuunnitelmat yrityksen kehityshankkeisiin ovat selvästi yleisemmät kuin vielä alkuvuonna.

Tässä barometrissa kysyttiin myös yritysten arvioita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa. Hieman yli 80 prosenttia barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden ongelmat ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin. Nämä vastaajat nimeivät kolmeksi merkittävimmäksi muutokseksi marginaalien nousun, vakuusvaatimusten kiristymisen ja yritysten omarahoitusosuuden kasvun.

Marginaalien nousu ja aiempaa kovemmat vakuusvaatimukset on muissakin kyselyissä nimetty yleisimmiksi muutoksiksi. Merkittävää on myös tarvittavan omarahoitusosuuden kasvu. Lähes joka kolmas yritys mainitsi tämän muutoksen.

Omarahoitusosuuksien ja vakuusvaatimusten nousu ovat ratkaisevia rahoituksen saatavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tämä ilmenee siinä, että 38 prosenttia niistä, joiden mielestä luottopolitiikka on muuttunut, kokee rahoituksen yleisen saatavuuden vaikeutuneen. Eniten vaikeutuminen koskee palvelualan yrityksiä sekä melko nuoria yrityksiä.

Kohtuuttoman pitkät maksuajat uhkaavat yritystoimintaa

Pk-yrityksistä 44 prosenttia kertoo joutuneensa hyväksymään yli 30 päivän maksuaikoja. Toimialoitteain tarkasteltuna tämä koskee erityisesti teollisuuden pk-yrityksiä. Peräti kaksi kolmasosaa niistä on kohdannut tämän ongelman ja kaupassakin lähes puolet pk-yrityksistä oli törmännyt siihen. Rakentamisessa ja palveluissa pitkät maksuajat eivät ole aivan yhtä yleisiä, mutta näilläkin toimialoilla noin 40 prosenttia yrityksistä on joutunut ongelman kanssa tekemisiin.

Selvitettäessä pitkien, yli 30 päivän maksuaikojen, yli kolmannes pk-yrityksistä ilmoitti joutuneensa hyväksymään yli 60 päivän maksuaikoja. Lähes puolet vastaajista oli selvinnyt alle 60 päivän maksuajalla ja noin viidennes oli joutunut antamaan kaksi kuukautta maksuaikaa.

Barometrin tulosten perusteella kohtuuttoman pitkät maksuajat näyttävät yleistyneen laajasti. Pitkät maksuajat ovat Suomessa melko tuore ilmiö, joka aiheuttaa monissa tapauksissa vakavia ongelmia pk-yrityksille. Ylipitkät maksuajat uhkaavat lukuisien yritysten toimintamahdollisuuksia.

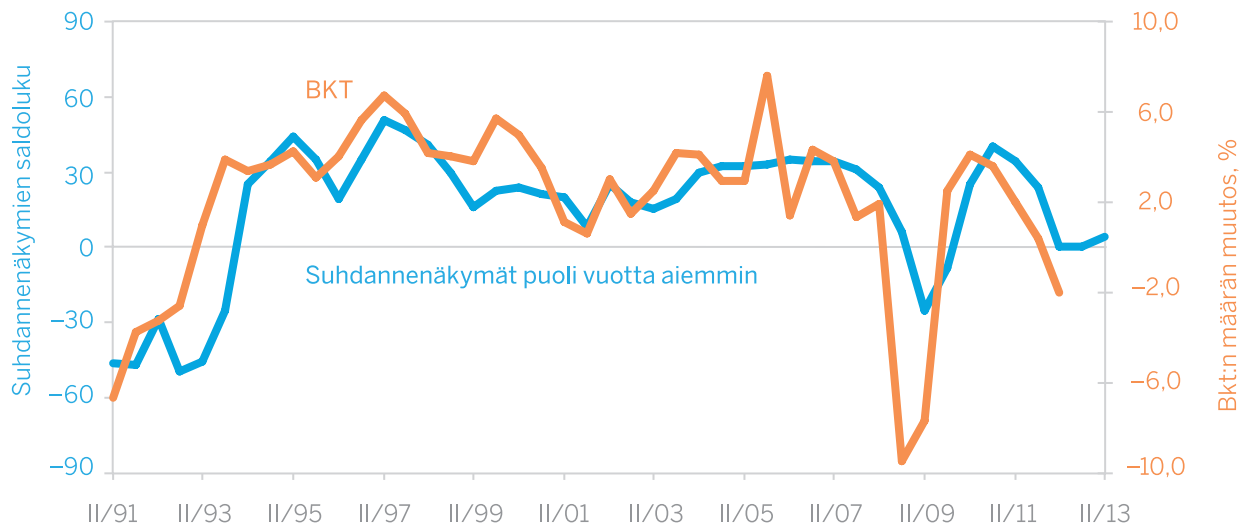
1. Pk-yritysbarometrin aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä kehittämistarpeita ja -haasteita. Barometrissa käsitellään aina myös ajankohtaisia teemoja – tällä kertaa yritysten välisiä maksuaikoja ja niiden pidentymistä sekä viran-

omaisten tapaa soveltaa lainsäädäntöä ja muuta ohjeistusta.

Taloustutkimus Oy toteutti syksyn 2013 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä kesä- ja heinäkuun 2013 välisenä aikana. Vastaajina olivat 5 373 suomalaisen pk-yrityksen edustajat. Otanta-kehikkona on käytetty toimialaluokitusta TOL 2008 sekä Fonecta Kohdistamiskone B2B-yritysrekisteriä ja Suomen Yrittäjien jäsenrekisteriä, joista otanta on tehty kiintiöidyllä satunnaisotannalla. Otoksessa

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

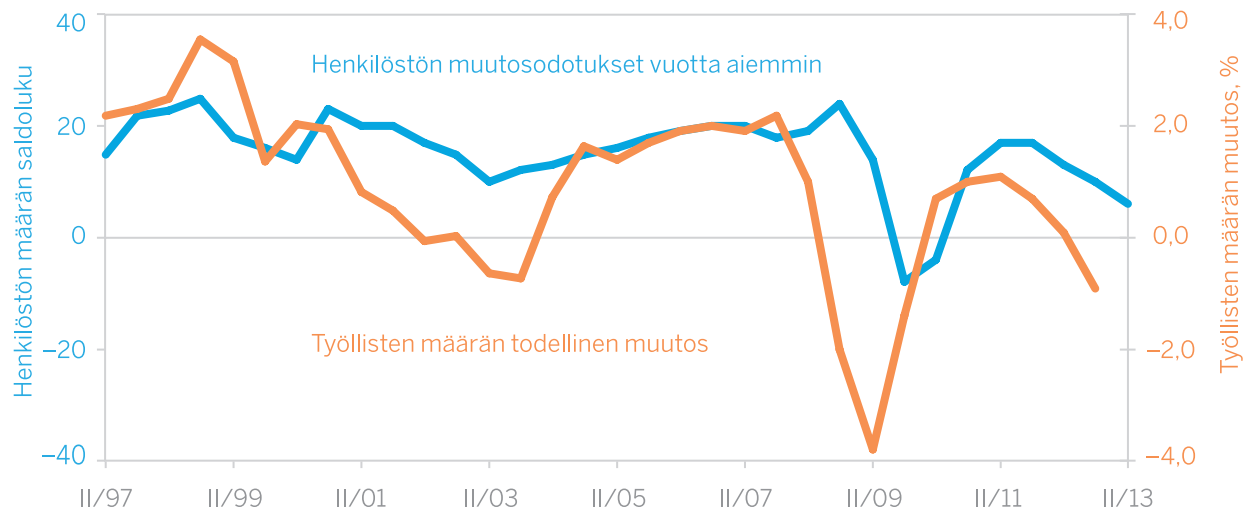

on kiintiöity yritysten toimiala, kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Epävarmuus talouskehityksen suunnasta näkyy vastaajien varovaisuutena arviossaan tulevasta suhdannekehityksestä. Myönteistä on se, että henkilömääräänsä lisääviä pk-yrityksiä on hieman enemmän kuin sitä vähentäviä.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	484	9
	Rakentaminen	860	16
	Kauppa	913	17
	Palvelut	3 116	58
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	alle 5 henkilöä	3 152	59
	5–9 henkilöä	1 128	21
	10–19 henkilöä	537	10
	20–49 henkilöä	376	7
	50+ henkilöä	161	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	2 232	42
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	980	19
	0,5–0,99 miljoonaa euroa	742	14
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	314	6
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	181	3
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	476	9
	5 miljoonaa euroa tai yli	382	7
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	756	14
	Pääkaupunkiseutu	339	6
	Uusimaa	473	9
	Varsinais-Suomi	532	10
	Satakunta	248	5
	Kanta-Häme	172	3
	Päijät-Häme	191	4
	Pirkanmaa	467	9
	Kymenlaakso	157	3
	Etelä-Karjala	116	2
	Etelä-Savo	161	3
	Pohjois-Savo	233	4
	Pohjois-Karjala	150	3
	Keski-Suomi	244	5
	Etelä-Pohjanmaa	249	5
	Keski-Pohjanmaa	80	1
	Pohjois-Pohjanmaa	339	6
	Pohjanmaa	229	4
	Kainuu	68	1
	Lappi	169	3
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	3 977	89
	Palkattu toimitusjohtaja	397	9
	Muut	113	2
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	ennen 1990	1 185	25
	1990–1999	1 176	24
	2000–2009	1 608	34
	2010–	821	17
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	386	7
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	2 035	38
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1 816	34
	Ei kasvutavoitteita	977	18
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	139	3
YHTEENSÄ		5 373	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan Suomessa oli vuonna 2011 hieman reilut 322 000 yritystä. Ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja yrityksiä oli noin 266 000. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä kasvoi noin 3 500:lla. Kasvu on hieman hitaampaa kuin viime vuosikymmenen aikana, jolloin yritysten määrän vuosittainen nettokasvu oli keskimäärin 5 000.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2011 runsaat 93 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan ja oli 99,8 prosenttia.

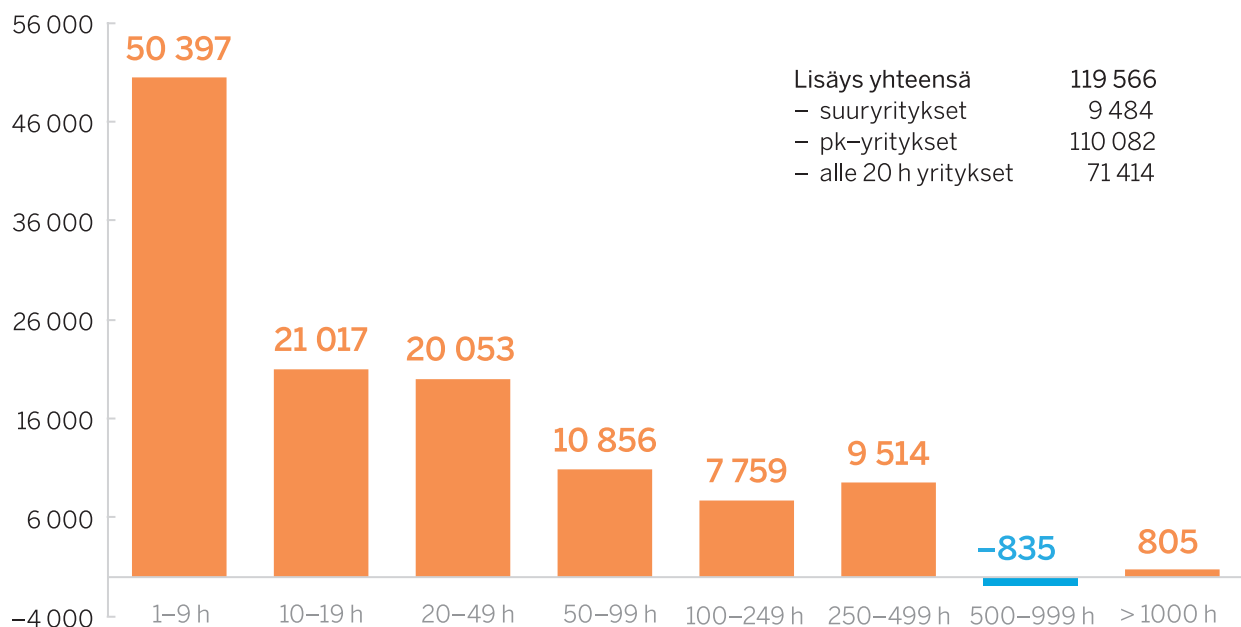
Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toisessa vuonna 384 miljardia euroa. Vuoteen 2010 verrattuna liikevaihdon kasvua kertyi yli 9,5 prosenttia. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus vuonna 2011 oli 51 prosenttia.

Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maa-, metsä- ja kalatalous) työllistivät toisessa vuonna 1 419 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli tasan neljännes ja koko pk-sektorin 63 prosenttia.

Aikavälillä 2001–2011 yritysten työpaikkojen nettolisäys kertyi lähes kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi erittäin pienissä 1–4 henkeä työllistävissä yrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 500 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstön määrä oli vuonna 2011 lähes samansuuruinen kuin vuosikymmenen alussa. Suuryritysten työllisten määrän kasvun hidastumista selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Verrattaessa erikokoisten yritysten henkilömäärien muutoksia on myös huomattava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2011.

Lähde: Tilastokeskus. Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa- ja metsätalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

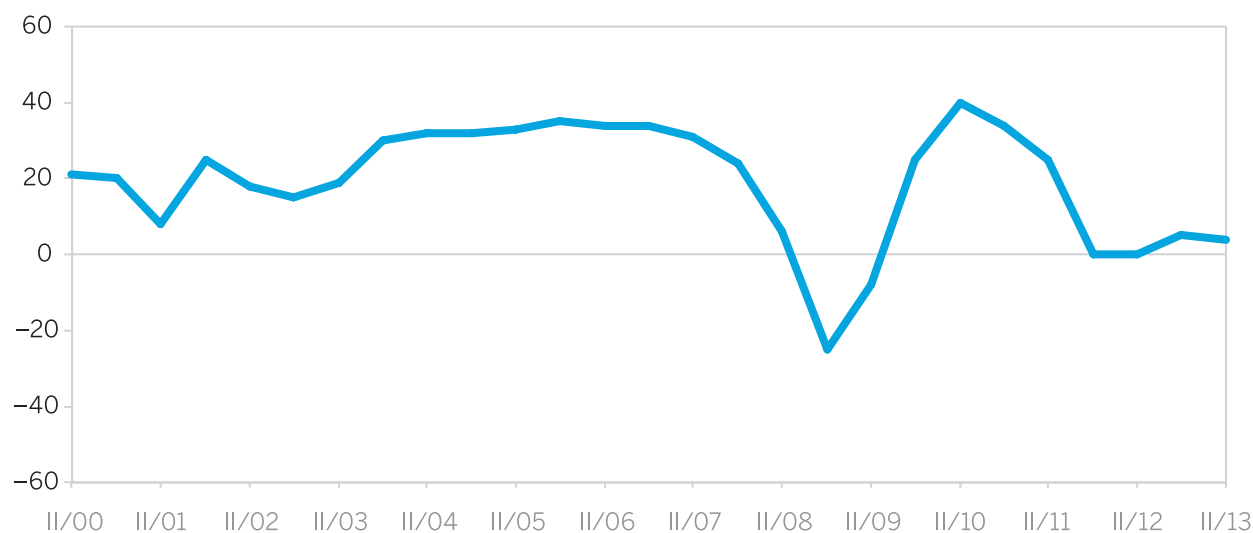
Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat alkuvuoden barometriin verrattuna varsin pienet. Suhdannenäkymien saldoluku aleni vain yhdellä yksiköllä, vaikka vaisu vientikysyntä on jatkunut ja tilanne kotimarkkinoilla on kuluvaan vuoden aikana selvästi heikentynyt. Joka neljäs pk-yritys arvioi suhdanteiden paranevat seuraavien 12 kuukauden aikana, ja 21 prosenttia pelkää niiden edelleen heikenevän.

Toimialoittain suurin muutos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku aleni kahdeksalla yksiköllä tasolle -7. Kaupan odotukset ovat nyt selvästi heikkommat kuin muilla päätoimialoilla, mikä on poikkeuksellista. Kaikkein synkin tunnelma kaupassa on 10–19 henkeä työllistävissä sekä yli 50 hengen yrityksissä: niissä suhdanneodotusten saldoluku on enemmän kuin 25 yksikköä negatiivinen.

Viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana suhdannetilanteen heikkeneminen on pk-yritysten näkökulmasta jatkunut. Nyt 29 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan vuodentakaista huonomman, kun edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 25 prosenttia. Lasku on tapahtunut suurelta osin kaupan alan yrityksissä, joista peräti 42 prosenttia sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaista huonomman.

Yritysten kokoluokittain tilanne säilyi alkuvuoden kaltaisena siltä osin, että pienimmät yritykset ovat lähitulevaisuuden suhteen selvästi optimistisempia kuin suuremmat pk-yritykset. Näkemuserot näiden yritysryhmien välillä kuitenkin kasvoivat, ja yli 50 hengen yritysten pessimismi voimistui saldoluvun pudotessa lukemaan -12. Tämä viittaa siihen, että talouden nopeaan kohenemiseen ei uskota.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat	Pysyvät ennallaan	Heikkenevät	Saldoluku */
Kaikki yritykset	25	54	21	4
Toimialoittain				
Teollisuus	28	45	27	1
Rakentaminen	23	57	20	3
Kauppa	22	49	29	-7
Palvelut	26	56	18	8
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	63	25	12	51
Kasvuhakuiset	35	50	15	20
Asemansa säilyttäjät	16	59	25	-9
Ei kasvutavoitetta	9	69	22	-13
Toimintansa lopettavat	3	39	58	-55
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	26	56	18	8
5–9 henkilöä	24	54	22	2
10–19 henkilöä	22	49	29	-7
20–49 henkilöä	22	53	25	-3
yli 50 henkilöä	21	46	33	-12
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	16	55	29	-13
1990–1999	19	56	25	-6
2000–2009	25	56	19	6
2010 jälkeen	44	44	12	32

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

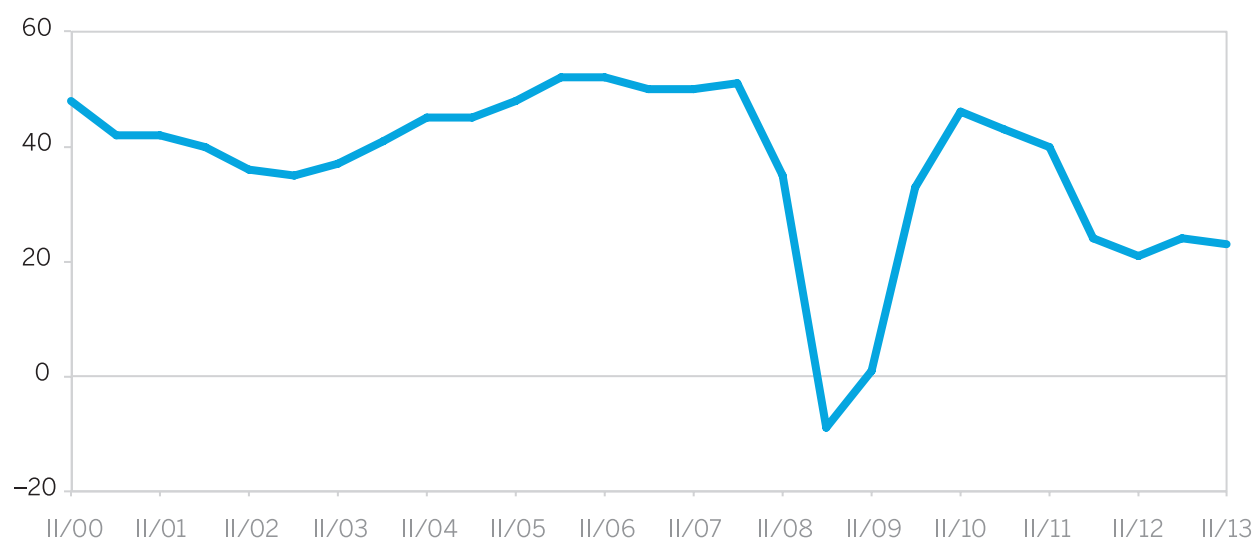
Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat jo neljässä peräkkäisessä barometrissa olleet hyvin samankaltaiset. Saldoluku on vakiintunut 20–25 yksikön haarukkaan. Tämä taso on kuitenkin vain noin puolet hyvän talouskehityksen aikaisiin lukuihin verrattuna.

Nyt saldoluku on +23 eli lähes sama kuin alkuvuonna. Teollisuuden pk-yritykset näkevät tilanteen vähitellen kohenevan, mistä kertoo saldoluvun

6 yksikön nousu. Lähes puolet tämän alan yrityksistä arvioi liikevaihtonsa kasvavan.

Liikevaihto-odotukset ovat korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Tässä yli 50 hengen yritysten joukossa näkemykset ovat myös hyvin kaksijakoiset: puolet näkee liikevaihtonsa kasvavan, mutta sen supistumiseen varautuu runsaat 20 prosenttia eli hieman useampi kuin pienissä yrityksissä.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	41	41	18	23
Teollisuus	48	33	19	29
Rakentaminen	37	44	19	18
Kauppa	37	39	24	13
Palvelut	42	42	16	26

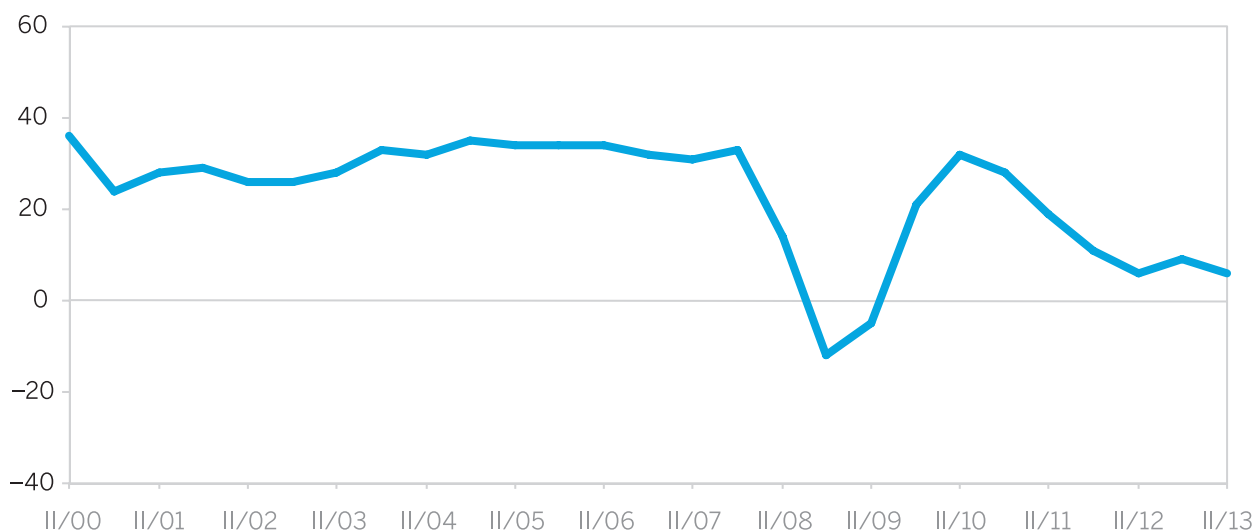
3.3 KANNATTAVUUS

Taloukasvun puuttuminen ja erityisesti kotimarkkinoiden alamäki kuluvana vuonna heijastuvat pk-yritysten kannattavuusodotuksiin. Saldoluku on nyt vain +6, kun sen hyvä taso on 30 yksikön luokkaa. Alkuvuodesta saldoluku aleni kolmella yksiköllä.

Pudotus odotuksissa olisi ollut vieläkin suurempi elleivät palvelualojen näkymät olisi säilyneet lä-

hes ennallaan. Kaikilla muilla päätoimialoilla näkymät muuttuivat aiempaa vaisummiksi. Suurin muutos koskee tälläkin osa-alueella kauppaa: kun joka kolmas kaupan pk-yritys näkee kannattavuutensa heikkenevän, päättyi toimialan saldoluku lukemaan -9, mikä on peräti 14 yksikköä alempi kuin edellisessä barometrissa.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

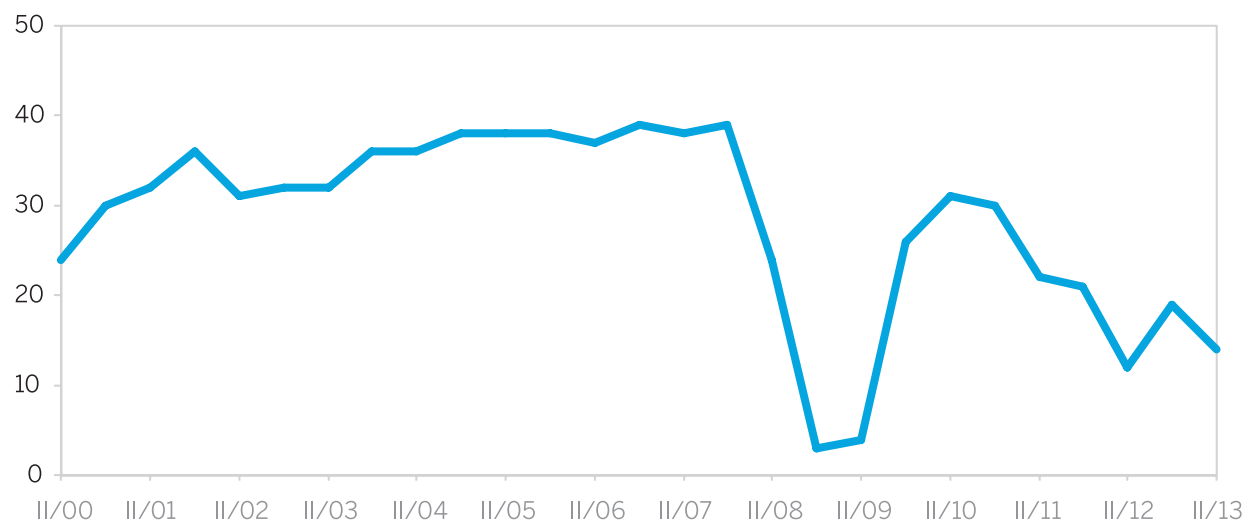
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	30	46	24	6
Teollisuus	33	41	26	7
Rakentaminen	27	48	25	2
Kauppa	24	43	33	-9
Palvelut	32	47	21	11

3.4 VAKAVARAISUUS

Useita vuosia jatkunut epävarma talouskehitys painaa pk-yritysten vakavaraisuutta. Kun kannattavuus ei näytä nopeasti kohenevan, ovat myös vakavaraisuuden näkymät melko vaisut. Saldoluku aleni alkuvuodesta 5 yksiköllä tasolle +14, jota alempana odotukset ovat olleet hyvin harvoin.

Muutokset painottuivat kauppaan ja teollisuuteen. Kaupan yritysten saldoluku on vain +6, kun lähes joka viides alan yritys näkee vakavaraisuutensa alenevan lähitulevaisuudessa. Kokoluokittain eniten huolta vakavaraisuuden heikkenemisestä on 20–49 henkeä työllistävien yritysten joukossa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

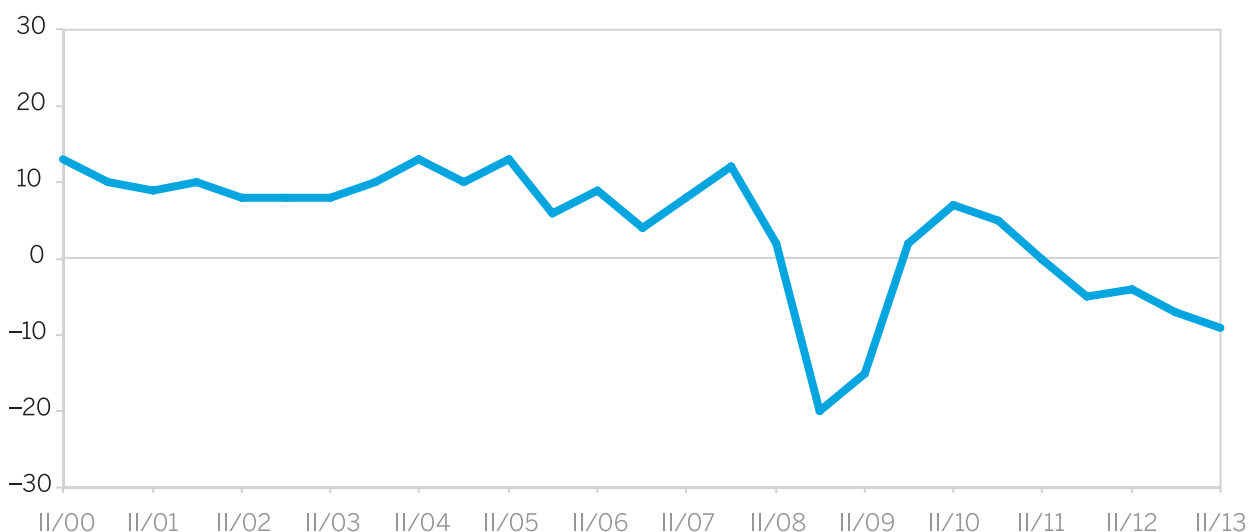
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	56	15	14
Teollisuus	31	53	16	15
Rakentaminen	28	58	14	14
Kauppa	25	56	19	6
Palvelut	30	56	14	16

3.5 INVESTOINNIT

Pk-yritysten arviot investointiensa lähiajan kehityksestä ovat laskeneet kevään 2011 barometristä lähtien. Sama trendi jatkuu edelleen. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä suhteessa niihin, joissa investoinnit kasvavat. Yhteenlaskettu saldoluku päättyi siten lukemaan -9.

Hieman positiivista investointiodotuksissa on se, että sekä teollisuudessa että rakentamisessa odotusten alamäki loiveni. Kaupan alalla se sen sijaan jyrkkeni, kun joka kolmas tämän alan yritys aikoo vähentää investointejaan.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

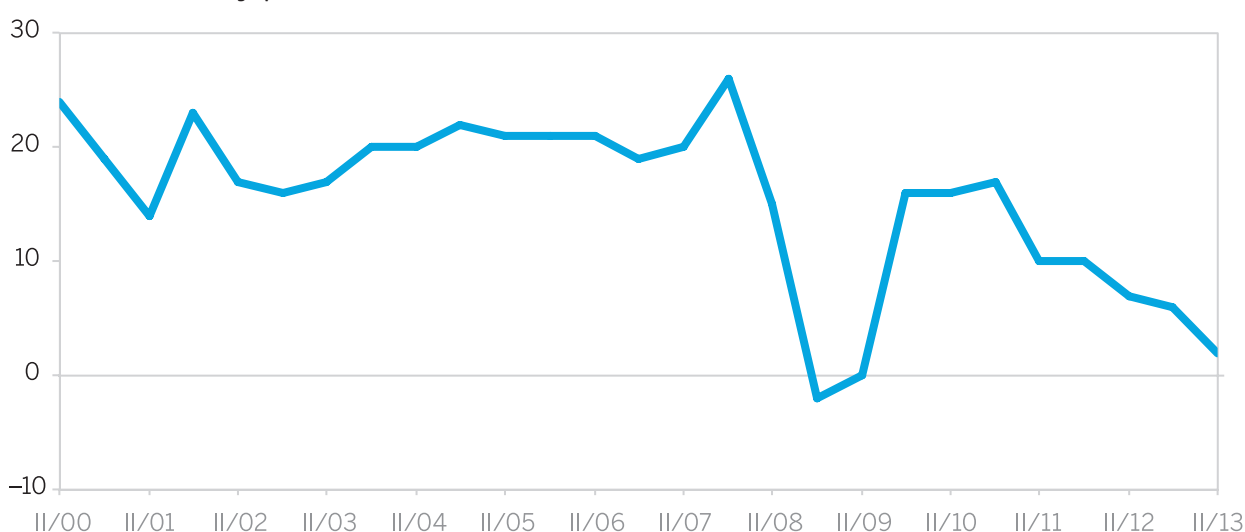
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	57	26	-9
Teollisuus	23	48	29	-6
Rakentaminen	19	56	25	-6
Kauppa	14	53	33	-19
Palvelut	16	60	24	-8

3.6 TUOTEKEHITYS

Tuotekehitys on välttämätön osa yritysten uudistumisesta ja kasvua koski se sitten tuotteita tai palveluja. Yritysten tiukka talous on tuntuvasti vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen tuotekehitykseen ja odotukset ovat sen mukaiset: enemmistö barometrin vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään, ja vain hieman yli joka viides aikoo sitä lisätä.

Teollisuudessa, jossa tuotekehityksen merkitys on erityisen suuri, saldoluku on vain +5. Kaupan alan vaikeutunut tilanne heijastuu myös tuotekehityksen näkymiin. Tuotekehityksen kasvuodotukset ovat alemmat kuin muilla aloilla, ja saldoluku reilusti miinuksella. Muutos alkuvuoteen nähden on kaupan alalla hyvin selvä.

Kuva 9: Tuotekehityspanostusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset tuotekehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

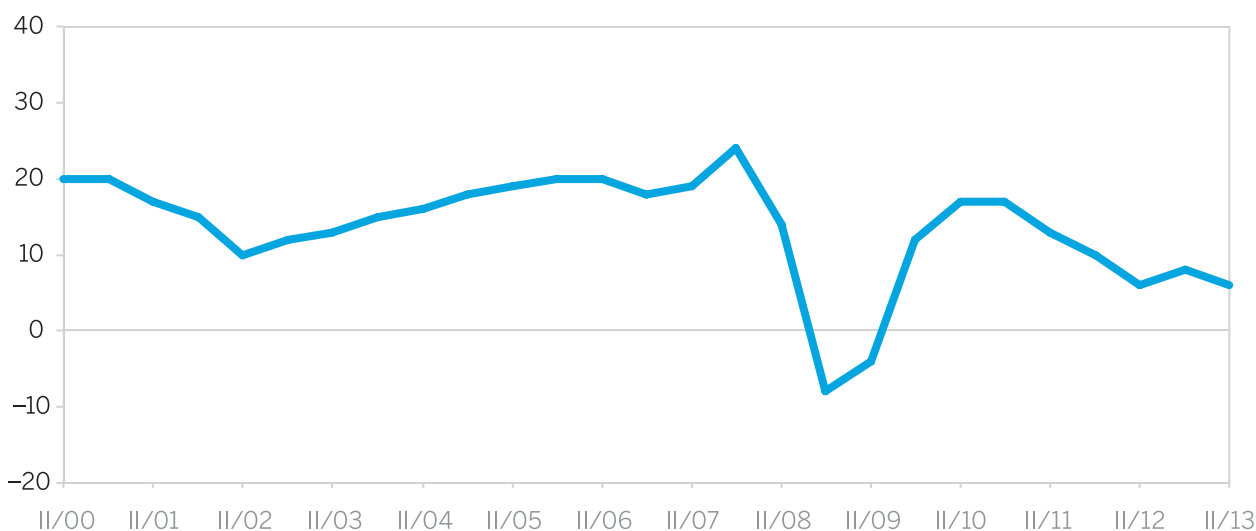
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	21	60	19	2
Teollisuus	24	57	19	5
Rakentaminen	18	62	20	-2
Kauppa	16	60	24	-8
Palvelut	22	61	17	5

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

Pk-yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Odotusten saldoluku +6 on melko matala, mutta silti positiivinen ja täsmälleen sama kuin vuotta aiemmin. Lähes 75 prosenttia pk-yrityksistä aikoo edelleen säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Rakentamisessa ja myös teollisuudessa saldolu-
luvut ovat hieman alkuvuotta korkeammat. Sen si-
jaan kauppa ei pysty työllistämään entiseen tahtiin,
ja saldoluku on ainoana toimialana miinuksella.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	72	11	6
Teollisuus	21	62	17	4
Rakentaminen	20	69	11	9
Kauppa	12	73	15	-3
Palvelut	17	74	9	8

3.8 VIENTI

Ulkomaankaupan osalta kysymykset tässä barometrissa kohdistettiin vain suoraa vientiä tai tuontia harjoittaville pk-yrityksille.

Pelkästään kansainvälisillä markkinoilla toimivia yrityksiä on 8 prosenttia barometrin vastaajista. Osuus on täsmälleen sama kuin edellisessä barometrissa. Sen sijaan teollisuudessa kansainvälisesti toimivien yritysten osuus on noussut neljällä prosenttiyksiköllä 26 prosenttiin. Kaikkiaan vientiä

harjoittavia pk-yrityksiä on 14 prosenttia barometrin vastaajista.

Sekä vientiodotuksissa että toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Tämän barometrin mukaan viennin määrä nousee ensi vuonna selvästi nykyistä suuremmaksi, koska lähes puolet vientiyrityksistä uskoo oman vientinsä lisääntyvän seuraavien 12 kuukauden aikana.

Taulukko 9: Vientiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	14	45	7	20	9

Taulukko 10: Vientiyritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	45	43	12	33
Teollisuus	53	36	11	42
Rakentaminen	41	55	4	37
Kauppa	38	46	16	22
Palvelut	43	44	13	30

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa lähes joka viides pk-yritys. Osuus on suurempi kuin viennissä, koska merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Tuontiyritysten osuus kasvaa suoraviivaisesti yrityksen koon myötä: vähintään 20 henkeä työllistävästä yrityksistä joka kolmas tuo tavaroita tai palveluita ulkomailta.

Kuluvan vuoden aikana tilanne ulkomaankaupassa on myös pk-yrityksillä vaikeutunut, koska teollisuuden vastausten perusteella tuonti on vähentynyt vuoden takaiseen verrattuna.

Odotukset tuonnin kehityksestä ovat varovaisemmat kuin viennin. Eroa selittävät ainakin kotimarkkinoiden hidastunut kysyntä sekä kotimarkkinaliiketoiminnan suhdannevaihtelu, joka on tyypillisesti loivempaa kuin kansainvälisen kaupan vaihtelut. Tuontiodotusten saldoluku on kuitenkin selvästi positiivinen, kun tuonnin kasvuun luottaa runsas kolmannes tuontiyrityksistä.

Taulukko 11: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	19	48	12	47	8

Taulukko 12: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	35	47	18	17
Teollisuus	34	52	14	20
Rakentaminen	35	52	13	22
Kauppa	40	39	21	19
Palvelut	25	56	19	6

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

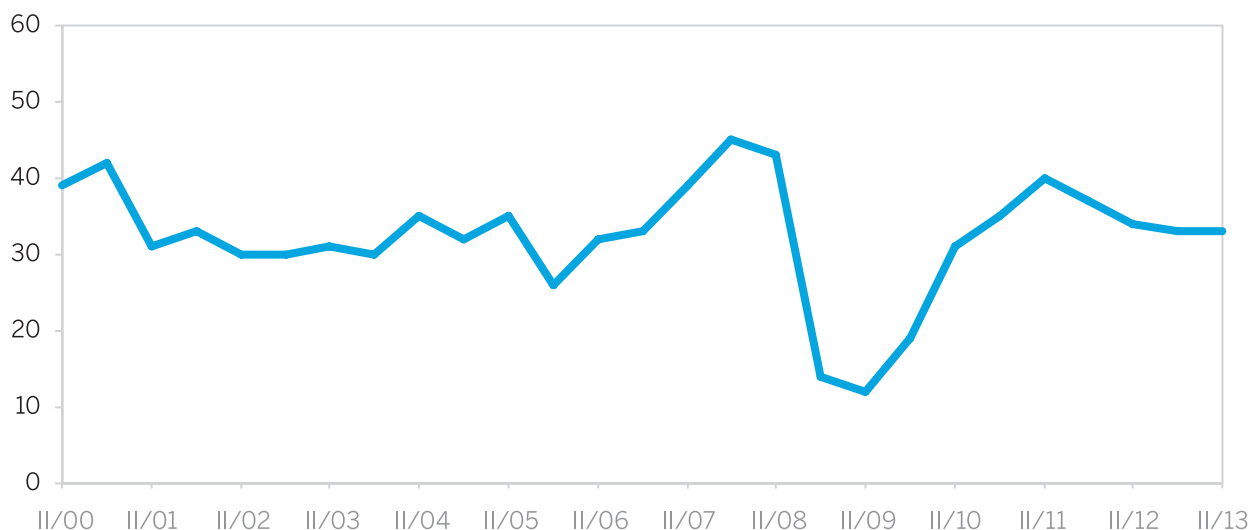
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä melko poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy melko korkeana. Samoin erot toimialoittain ovat yleensä pieniä ja niin on tälläkin kertaa.

Kokoluokittain pienin saldoluku löytyy ryhmästä alle 5 hengen yritykset. Niillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Vähintään 10 henkeä työllistävästä ja sitä suuremmista yrityksistä runsaat

50 prosenttia arvioi tuotantokustannustensa edelleen kohoavan.

Vaikeaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten nousuarviot ovat aivan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan huomattavasti vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kuva 13: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	42	49	9	33
Teollisuus	43	46	11	32
Rakentaminen	44	48	8	36
Kauppa	39	50	11	28
Palvelut	42	49	9	33

3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

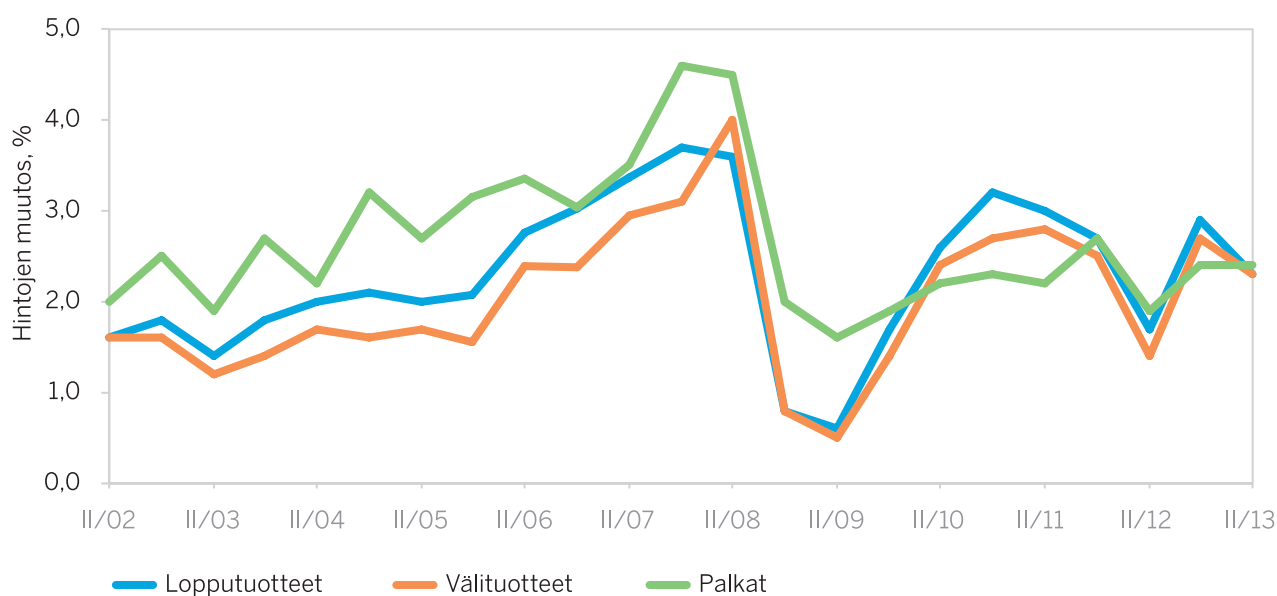
Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy omien myytävien tuotteiden kapeneva hinnoitteluvара. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan vain runsaat 2 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat pudonneet edelliseen barometriin nähden noin puoli prosenttiyksikköä.

Sen sijaan näkemykset palkkojen kehityksestä ovat pysyneet lähes ennallaan. Palkkojen arvi-

oidaan siis kohoavan lopputuotehintoja enemmän, joten paineet kannattavuutta kohtaan jatkuvat.

Teollisuuden inflaationäkymää painaa alan rakennemuutos sekä ulkomaisen kysynnän heikkous. Lopputuotteiden hintoihin arvioitu 1,4 prosentin nousu on vaatimaton.

Kuva 14: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	2,3	2,3	2,4
Teollisuus	1,4	2,2	2,3
Rakentaminen	2,2	2,2	2,0
Kauppa	1,9	2,1	2,2
Palvelut	2,6	2,5	2,5

4. Toimintaympäristö, kasvuhakuisuus ja sopeutuminen

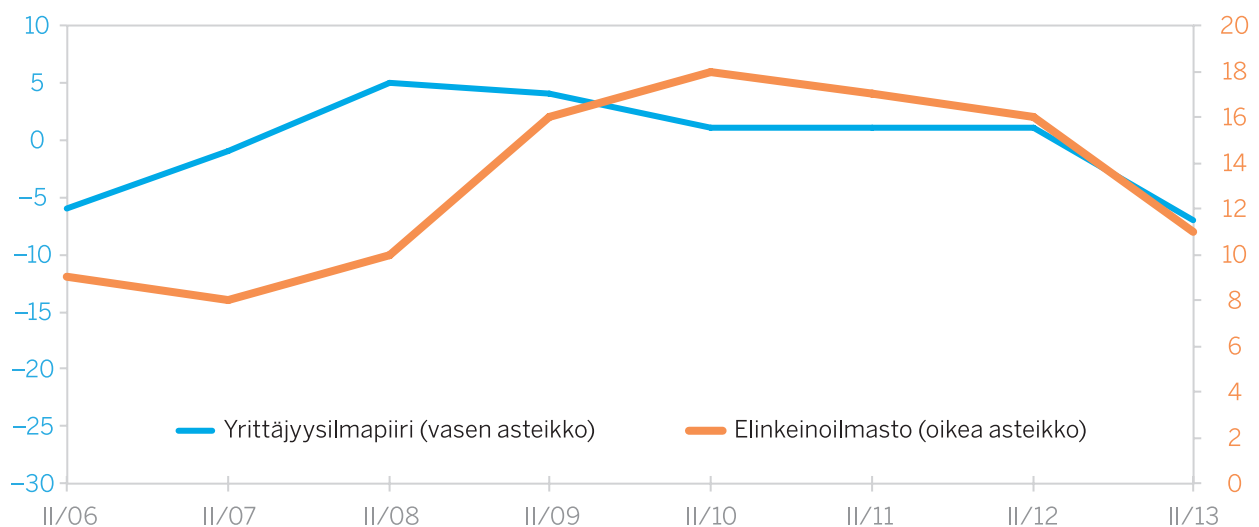
Tämä osio käsittelee pk-yritysten toimintaympäristöä, kasvuhakuisuutta sekä kehittämistarpeita ja -esteitä. Osiossa kuvataan myös pk-yritysten rahoitusta.

4.1 PK-YRITYSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

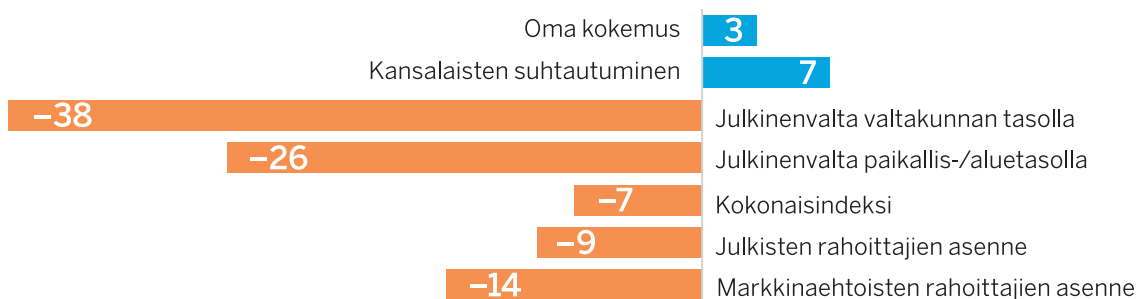
Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään kahdella erillisellä kysymyssarjalla, joista toinen tarkastelee yrittäjyysilmapiiriä ja toinen elinkeinoilmastoja. Yrittäjyysilmapiiriä tarkastelevan kysymyssarjan perusteella pk-yritysten aseman koetaan kääntyneen viimeisen vuoden aikana laskuun. Kokonaisarvio on laskenut vuodessa 8 yksikköä indeksin saadessa arvon -7. Osatekijöittäin tarkasteltuna kaikkien osatekijöiden arviot ovat hieman heikentyneet. Selkeimmin lasku näkyy markkinaehtoisten rahoittajien osalta, mutta myös julkisten rahoittajien suhtautuminen on muuttunut negatiivisemmaksi.

Arviot ovat laskeneet varsin yhteneväisesti muilla kuin kaupan toimialalla. Kauppa kokee toimintaympäristön heikentyneen selvästi enemmän kuin muut päätoimialat. Kaikki toimialat kokevat julkisen vallan suhtautumisen valtakunnan tasolla muuttuneen selvästi huonommaksi viimeisen vuoden aikana. Kokoluokittain tarkasteltuna kehityksessä ei ole tapahtunut muutosta. Mikroyritysten osalta ilmapiiri näyttää olevan edelleen hieman parempi kuin suuremmilla yrityksillä. Pienet yritykset kokevat kuitenkin erityisesti rahoittajien ja julkisen vallan suhtautumisen valtakunnan tasolla muuttuneen aikaisempaa negatiivisemmaksi. Keskisuurten pk-yritysten kokemukset ilmapiiristä ovat muuttuneet aikaisem-

Kuva 13: Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto, kokonaisindeksi

Kuva 14: Yrittäjyysilmapiiri, indeksi

paa negatiivisemmiksi, mutta ovat edelleen pienempiä yrityksiä parempia.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä oma kokemus ja kansalaisten suhtautuminen saavat edelleen positiivisen arvion, mutta erityisesti oma kokemus on laskenut voimakkaasti. Sen sijaan julkisen vallan asenteet ja toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn niin paikallis- ja aluetasolla kuin valtakunnan tasolla.

Yritykset arvioivat myös julkisia ja markkinaehtoisia rahoittajia. Rahoitusalan kiristyneen säätelyn perusteella ei liene yllätys, että niin julkisten rahoittajien kuin markkinaehtoisten rahoittajien indeksi on laskenut. Julkisten rahoittajien indeksi saa arvon -9 ja markkinaehtoisten rahoittajien -14. Molempien rahoittajien indeksiluku on laskenut selvästi vuoden aikana. Julkisten rahoittajien kohdalla laskua on 9 yksikköä ja markkinaehtoisten rahoittajien kohdal-

la peräti 14 yksikköä. Julkiset rahoittajat saavat suhteessa paremman arvion suuremmilta ja teollisuuden pk-yrityksiltä. Samoin kasvuhakuisimpien yritysten arviot julkisista rahoittajista ovat keskimääräistä parempia.

Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindeksi jatkoi laskuaan. Neljästätoista osatekijästä laskettu kokonaisindeksi laski viisi yksikköä, saaden arvon 11. Osatekijöittäin tarkasteltuna ei merkittäviä muutoksia kuitenkaan ole tapahtunut, vaan yleisesti ottaen useimman osatekijät ovat hieman laskeneet. Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuinympäristöstä, tietoliikenneyhteyksistä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saavat sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö sekä elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan.

Taulukko 15: Kokemukset yrittäjyysilmapiiristä */

	Oma kokemus	Kansalaisten suhtautuminen	Julkinen valta valtakunnan tasolla	Julkinen valta paikallis/alue-tasolla	Kokonaisindeksi
Kaikki yritykset	3	7	-38	-26	-7
Toimialoittain					
Teollisuus	4	6	-36	-21	-6
Rakentaminen	3	6	-40	-29	-8
Kauppa	-3	2	-44	-32	-13
Palvelut	4	8	-36	-25	-6
Kasvuhakuisuuden mukaan					
Voimakkaasti kasvuhakuiset	8	11	-37	-26	-4
Kasvuhakuiset	7	9	-36	-24	-4
Asemansa säilyttäjät	1	5	-38	-27	-9
Ei kasvutavoitetta	-1	5	-40	-25	-10
Toimintansa lopettavat	-21	-9	-51	-44	-26
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	1	5	-37	-25	-8
1990-1999	-1	1	-41	-30	-12
2000-2009	3	9	-39	-27	-7
2010 jälkeen	11	14	-32	-20	0

*/ Indeksit on laskettu antamalla seuraavat arvot vastausvaihtoehdoille: erittäin huono (-100), melko huono (-50), neutraali (0), melko hyvä (+50) ja erittäin hyvä (+100). Kokonaisindeksi on laskettu antamalla seuraavat painot kriteereille: oma kokemus (1/3), kansalaisten suhtautuminen (1/3), julkinen valta valtakunnalla tasolla (1/6) ja paikallistasolla (1/6).

4.3 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksen myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä. On positiivista havaita, että entistä useampi yritys on tunnistanut tämän. Peräti 90 prosenttia yrityksistä kokee, että heillä on kehitettävää toiminnassaan. Niiden yritysten osuus, jotka eivät tunnista minkäänlaisia kehittämistarpeita on lähes puolittunut vuoden 2012 syksystä, olleen 10 prosenttia.

Kehittämistarpeita omaavat pk-yritykset kokevat, että niiden suurin kehittämistarve on myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Henkilöstön osaamisen turvaamista ei koeta samassa määrin tärkeimmäksi teollisuudessa kuin muilla toimialoilla. Myynnin ja markkinoinnin kehittämistä pidetään tärkeänä erityisesti kaupassa ja palveluissa, kun taas rakentamisessa sen merkitys nähdään keskimääräistä pienemmäksi. Rakentamisessa sen sijaan pidetään johtamista ja verkot-

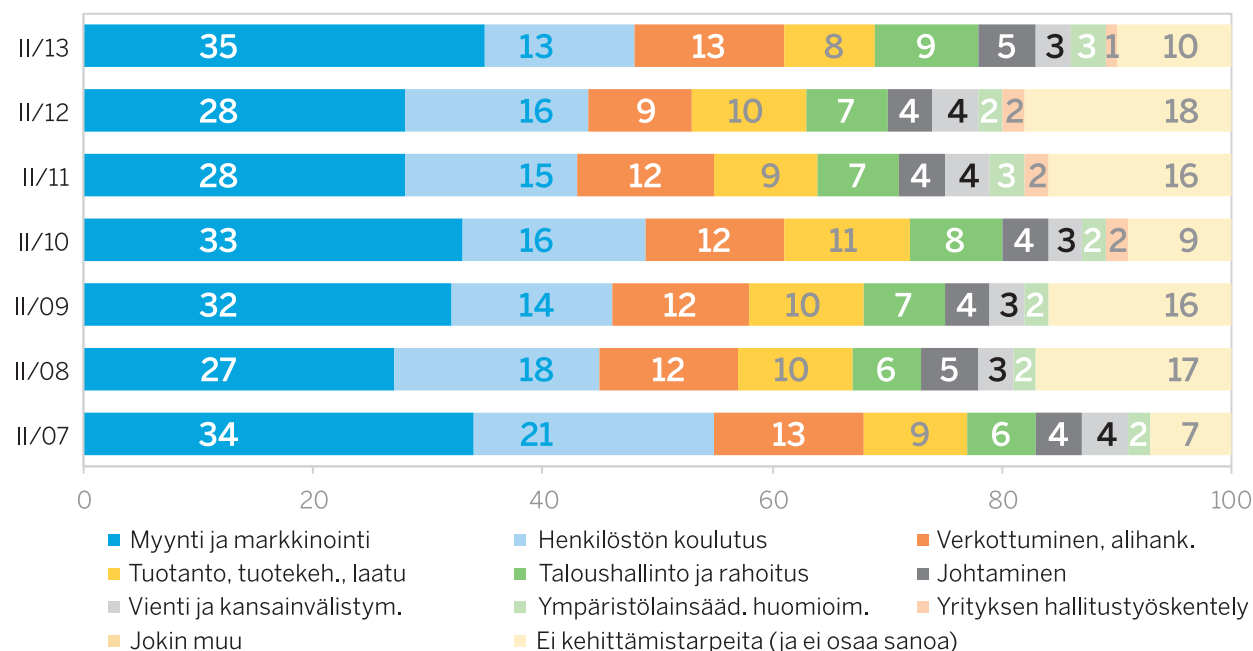
tumista hieman keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Yrityksen hallitustyöskentelyä, jota kysyttiin neljännen kerran, ja kansainvälistymistä sekä vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohdeena. Kansainvälistymistä ja vientiä pidetään teollisuudessa kuitenkin muita aloja useammin tärkeimpänä. Yllättävänä voidaan pitää sitä, että rahoitusmarkkinoiden sääntelyn lisääntymisestä ja rahoitusmarkkinoiden kireydestä huolimatta rahoituksessa ei koeta olevan kehittämistarpeita.

Nuorissa yrityksissä nähdään muita yrityksiä useammin kehittämisen tarvetta markkinoinnissa ja verkostoitumisessa. Positiivinen yllätys on se, että poiketen aiemmasta myös nuoret yritykset tunnistavat tarpeen kehittyä.

Pienemmissä yrityksissä on enemmän niitä yrityksiä, jotka eivät tunnista kehittämistarpeita, kun taas suuremmissa pk-yrityksissä lähes kaikissa on kehittämistarpeita, joissa painottuvat erityisesti markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ja koulutus. Kotimarkkinayrityksissä näh-

Kuva 16: Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä

dään kehitettävää erityisesti henkilöstössä sekä hieman muita useammin myös verkottumisessa ja yhteistyössä. Laajemmilla markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu sekä kansainvälistyminen että myynti ja markkinointi. Kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat omaavansa kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityksissä erityisesti kansainvälistymistä ja rahoitusta pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena. Lisäksi markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ovat muita hieman useammin kehittämisen kohteena.

Epävarman suhdannetilanteen merkitys kehittämisen pahimpana esteenä on edelleen kaikilla toimialoilla selvästi tärkein este. Yksittäisistä tekijöistä resurssitekijöitä pidetään toiseksi merkittävimpänä kehittämisesteenä. Tätä voidaan pitää jossain määrin yllättävänä, koska työllisyyden heiketessä ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on helpottunut. Kireä kilpailutilanne on kolmanneksi merkittävin kehittämisen este. Muista tekijöistä selkeimmin on

noussut rahoituksen osatekijät, joista varsinkin rahan hinnan merkitys on kasvanut moninkertaiseksi.

Kilpailutilanteen kiristyminen näkyy siten, että kilpailutilanne koetaan kehittämisen jarruksi kaikilla toimialoilla. Rahoitus nähdään esteeksi etenkin teollisuudessa. Rakentamisessa koetaan yritystoiminnan sääntely hieman muita toimialoja suuremmaksi kehittämisen esteeksi. Tätä selittää osaltaan rakennusalaan kohdistunut voimakas hallinnollisen taakan lisääminen muun muassa erilaisen pakollisen raportoinnin muodossa. Vastaavasti ammattitaitoisen työvoiman saatavuus koetaan palveluissa hieman muita toimialoja merkittävämmäksi kehittämisen esteeksi.

Kasvuhakuisimmissa ja nuorissa yrityksissä rahoitus koetaan muita yrityksiä useammin kehittämisen pahimmaksi esteeksi. Kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu suhdannetilanne ja rahoitukseen liittyvät tekijät verrattuna muihin yrityksiin.

Taulukko 17: Yrityksen tärkein kehittämistarve, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Johtaminen	5	5	6	4	4
Yrityksen hallitustyöskentely	1	1	2	1	1
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	13	7	14	13	15
Markkinointi ja myynti	35	32	23	45	37
Vienti ja kansainvälistyminen	3	10	1	3	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	9	9	10	8	8
Tuotanto ja materiaalitoinnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	8	19	11	6	7
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	13	7	18	9	13
Ympäristö- ja muiden säädös-vaatimusten huomioiminen	3	3	4	2	2
Ei kehittämistarpeita/ei osaa sanoa	10	7	11	9	11

4.3 ULKOINEN RAHOITUS JA SEN KÄYTTÖ

Tiukkeneva pankkitoiminnan säätely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan vähemmän kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Erityisesti palvelualan yrityksissä rahoituksen käyttö on vähentynyt alkuvuoden tilanteeseen verrattuna.

Rahoituksen yleisessä saatavuudessa ei näyttäisi tapahtuneen oleellista muutosta, koska 28 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on täsmälleen sama nyt kolmannessa barometrissa peräkkäin. Teollisuudessa ja rakennusallalla rahoituksen ottaminen on yleistynyt, ja palvelu-aloilla taas hieman laskenut alkuvuodesta.

Myöskään yritysten kokoluokittain ei rahoituksen käytössä ole havaittavissa muutosta. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö on melko suurissa, yli 50 hengen yrityksissä. Sitä vastoin vain runsas viidennes aivan pienistä yrityksistä on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman laajemmin edellisen barometrin tuloksiin verrattuna. Nyt 24 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna osuus oli kaksi prosenttiyksikköä alempi. Nousu tulee teollisuudesta ja rakennusallalta. Kaupan ja palvelualan yritysten kohdalla aikomukset hakea rahoitusta ovat ennallaan.

Yritysten kokoluokittain oleellisin muutos tapahtui suurimmissa, yli 50 hengen yrityksissä. Niiden

Taulukko 18: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	47	59	51	54	43
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
On lainaa rahoituslaitoksista	60	50	51	33	35
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	40	55	60	60	64

Taulukko 19: Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ottanut rahoitusta	28	38	34	29	24
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Ottanut rahoitusta	45	31	28	16	18
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Ottanut rahoitusta	22	31	35	41	55

rahoitussuunnitelmat ovat vähäisemmät kuin alkuvuonna, mikä on myös linjassa tämän yritysryhmän muita synkempien suhdanneodotusten kanssa. Myönteistä rahoituksessa on voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten voimistunut kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan.

Rahoituksen hakuaikomusten taustalla ei kuitenkaan ole odotus talouden noususta eikä investointiaktiiviteetin kasvusta. Näiltä osin näkymät ovat edelleen vaisut. Rahoitusta aiotaan hakea entistä enemmän käyttöpääomaksi. Peräti 38 prosenttia niistä yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, tarvitsevat sitä nimenomaan käyttöpääomaksi. Edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 34 prosenttia, mikä sekin on korkea.

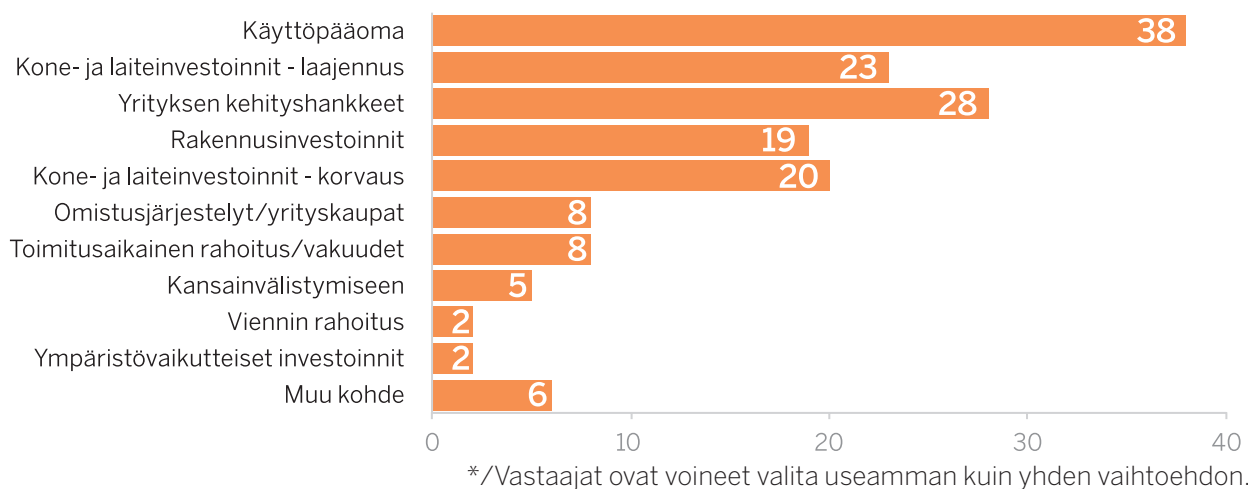
Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo ha-

kea runsas viidennes ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Tältä osin mainittavaa muutosta aiempaan ei ole tapahtunut. Muista toimialoista erottuu jälleen kauppa, jossa rahoitusta investointeihin aiotaan hakea selvästi aiempaa vähemmän. Yli puolet kaupan pk-yritysten rahoitussuunnitelmista liittyy käyttöpääoman tarpeeseen ja vain runsas 10 prosenttia investointeihin.

Teollisuudessa rahoitussuunnitelmissa on nähtävissä pieniä positiivisia merkkejä. Laajennusinvestointien osuus on hieman noussut alkuvuodesta ja rahoitussuunnitelmat yrityksen kehityshankkeisiin ovat selvästi yleisemmät kuin vielä alkuvuonna.

Yritysten kansainvälistyminen näyttää rahoituksen näkökulmasta etenevän edelleen melko hitaasti. Myönteistä on kuitenkin se, että kaupan suunni-

Kuva 17: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	24	37	31	20	21
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettavat
Aikoo ottaa rahoitusta	53	29	21	8	10
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	18	29	32	40	39

telmat kansainvälistymisrahoituksen hakemiseen ovat lukumääräisesti yleistyneet ja nousseet osuudeltaan samalle tasolle teollisuuden kanssa. Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finanssikonsernien sisällä on kuitenkin nähtävissä pientä siirtymää: perinteisten pankkilainojen osuus ulkoisen rahoituksen suunniteltuna vaihtoehtona on hieman laskenut, kun taas rahoitusyhtiöiden osuus on noussut.

Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt ennallaan. Runsas neljäsnes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvän Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli vielä 10 prosenttiyksikköä korkeampi. Toimialoittain vaihtelut Finnveran kiinnostavuutena rahoittajana koskevat lähinnä teollisuutta ja rakentamista. Niin tälläkin kertaa. Molemmilla toimialoilla osuudet palautuivat lähelle vuodentakaisia lukemia. Vaihtelusta huolimatta teollisuuden pk-yritysten kiinnostus Finnveraa kohtaan potentiaalisena rahoittajana on selkeästi vahvempi kuin muilla aloilla.

Tässä barometrissa kysyttiin myös yritysten arvioita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa.

Hieman yli 80 prosenttia barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden on-

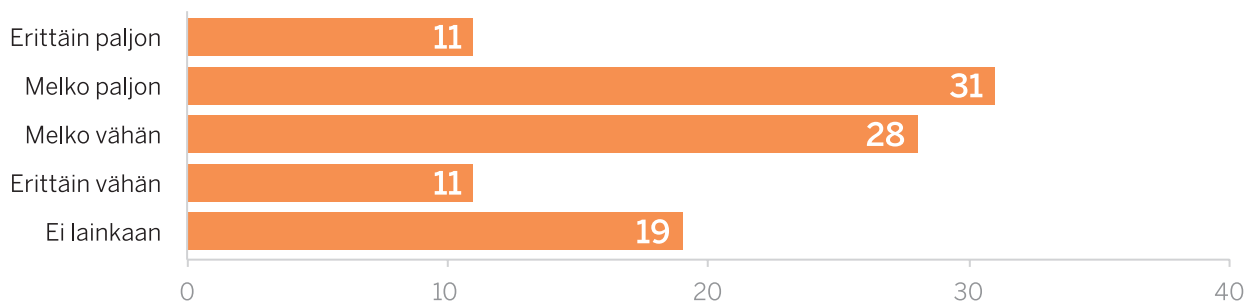
gelmat ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin. Nämä vastaajat nimeävät kolmeksi merkittävimmäksi muutokseksi marginaalien nousun, vakuusvaatimusten kiristymisen ja yrityksen oman rahoitusosuuden kasvun. Tässä kysymyksessä vastaajat ovat voineet nimetä useampia vaihtoehtoja.

Marginaalien nousu ja aiempaa kovemmat vakuusvaatimukset on muissakin kyselyissä nimetty yleisimmiksi muutoksiksi. Merkittävää on myös se, että yrityksiltä vaaditaan aiempaa suurempaa omarahoitusosuutta. Lähes joka kolmas vastaaja mainitsi tämän muutoksen. Huomion arvoista on se, että omarahoitusosuuden kasvu nähdään hyvin samanlaisena muutoksena kaikilla päätoimialoilla ja kaiken kokoisissa yrityksissä. Erot olivat tässä suhteessa hyvin pienet.

Omarahoitusosuuden ja vakuusvaatimusten nousu ovat ratkaisevia rahoituksen saatavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tämä ilmenee siinä, että 38 prosenttia niistä, joiden mielestä luottopolitiikka on muuttunut, kokee rahoituksen yleisen saatavuuden vaikeutuneen. Eniten vaikeutuminen koskee palvelualan yrityksiä sekä melko nuoria yrityksiä. Viimeksi mainituista noin 45 prosenttia kertoo rahoituksen vaikeutuneen.

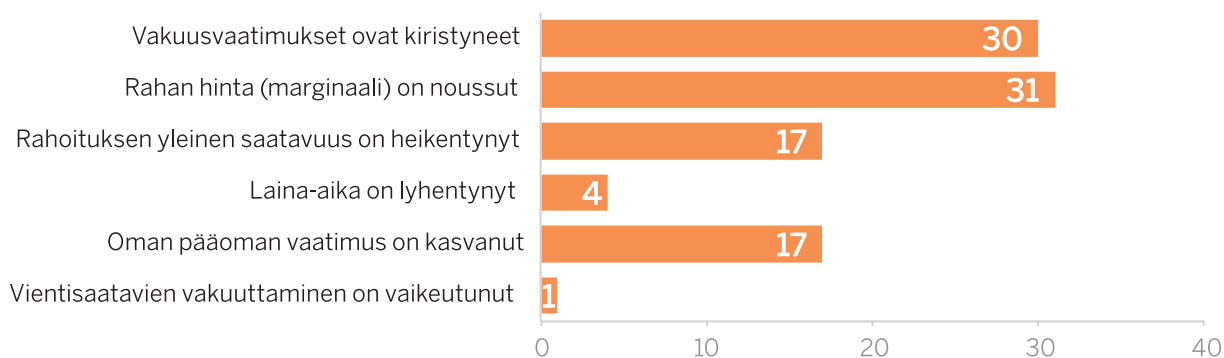
Sen sijaan laina-aikojen lyheneminen ei näytä tämän barometrin tulosten perusteella olevan merkittävä ongelma: vain 4 prosenttia raportoi laina-aikojen lyhentyneen luottopolitiikan muutosten seurauksena.

Kuva 18: Rahoittajien luottopolitiikan kiristyminen

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain */, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	20	18	19	9	23
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	23	30	21	11	22
Rakennusinvestoinnit	19	12	35	12	16
Ympäristövaikutteiset investoinnit	2	3	2	0	2
Käyttöpääoma	38	46	31	55	33
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	8	8	7	8	9
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	2	5	2	2	2
Kansainvälistyminen	5	9	2	9	5
Yrityksen kehityshankkeet	28	30	18	28	32
Toimitusaikaiset vakuudet	8	8	15	12	4
Muu tarkoitus	6	1	5	6	7

Kuva 19: Yritysten rahoitusehtojen muutokset yrityksissä, jotka ovat ottaneet rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana ja havainneet rahoitusehtojen muuttuneen.

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen aiotut lähteet *, %

	Pankki	Rahoitus-yhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Tekes	Pääoma-sijoittaja	Vakuutus-yhtiö
Kaikki yritykset	75	22	26	16	11	14	3
Toimialoittain							
Teollisuus	72	21	36	20	17	16	8
Rakentaminen	78	26	24	14	8	13	4
Kauppa	81	12	29	16	7	16	2
Palvelut	73	23	24	15	11	14	1
Kasvuhakuisuuden mukaan							
Voimakkaasti kasvuhakuiset	64	17	43	29	34	38	4
Kasvuhakuiset	77	22	27	16	9	11	3
Asemansa säilyttäjät	80	23	20	10	2	7	3
Ei kasvutavoitetta	64	28	12	10	16	5	0
Perustamisvuoden mukaan							
ennen 1990	82	21	18	12	7	7	6
1990–1999	76	28	23	10	7	9	2
2000–2009	72	19	29	19	12	19	2
2010 jälkeen	69	19	38	23	15	25	1

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5. Ajankohtaiset kysymykset

5.1 MAKSUVAIKEUDET

Kassatilanne on kiristynyt entisestään monissa pk-yrityksissä. Nyt jo joka viides pk-yritys raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kulu- neen kolmen kuukauden aikana. Osuus on pysy- nyt 14–20 prosentin haarukassa jo kolmen vuo- den ajan. Huolestuttavaa on se, että maksuvaike- uksia kokoneiden osuus nousi alkuvuodesta kah- della prosenttiyksiköllä.

Suurin muutos huonompaan suuntaan tapah- tui 10–19 hengen yrityksissä, joissa osuus nousi seitsemällä prosenttiyksiköllä. Eniten maksuvaike-

uksia on keskikokoisilla, 20–49 henkeä työllistävil- lä yrityksillä.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on valitettavaa, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yri- tyksillä maksuvaikeuksia on enemmän kuin muil- la pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmas- ta katsottuna suhteellisen uudet, 2000-luvulla pe- rustetut yritykset, kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman muita yleisemmin.

Taulukko 23: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	20	26	21	23	18
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvu- hakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvu- tavoitetta	Toimintansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	23	19	23	15	37
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	20	21	21	20	15
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	20	20	22	19	

5.2 MAKSUAIKOJEN PITUUS YRITYSTEN VÄLISESSÄ LIIKETOIMINNASSA

Maksuviivästyksen yritysten välisessä liiketoiminnassa ovat yleinen ongelma EU:ssa. Barometrin tulosten perusteella ne näyttävät tulleen myös Suomeen. Pitkät maksuajat ovat meille vieras käytäntö, joka aiheuttaa ongelmia pienemmille yhtiöille maksunsaajina.

Yrityksistä 44 prosenttia kertoo joutuneensa hyväksymään yli 30 päivän maksuaikoja yritysasiakkaidensa tai yhteistyökumppaniensa vaatimuksesta. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuuden pk-yritykset kohtaavat ongelman keskimääräistä useammin. Teollisuusyrityksistä peräti kaksi kolmasosaa on kohdannut ongelman ja kaupanalallakin lähes puolet pk-yrityksistä oli törmännyt siihen. Rakentamisessa ja palveluissa ongelma ei ole aivan yhtä yleinen, mutta myös näillä toimialoilla noin 40 prosenttia yrityksistä on joutunut ongelman kanssa tekemisiin.

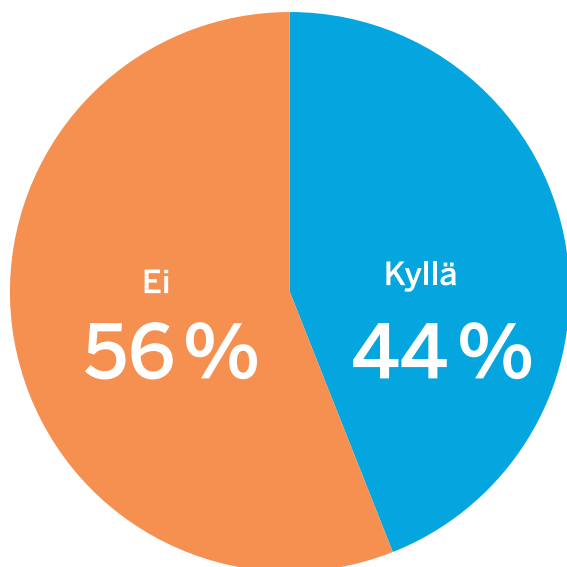
Pitkä maksuaika altistaa pk-yrityksen monille riskeille. Maksuaika vaikuttaa yrityksen käyttöpääoman määrään. Aikaväli tuotteen tai palvelun valmistuksen ja siitä saatavien rahojen välillä pitää pys-

tyä rahoittamaan. Maksuajan pidetessä, myös edellä mainittu aikaväli pitenee ja tällöin yrityksen toimintoihin sitoutuneen käyttöpääoman määrä kasvaa. Käyttöpääoma aiheuttaa aina kustannuksia, joko suoria pääomakustannuksia lainojen korkojen muodossa tai vaihtoehtokustannuksia siten, että rahat olisi voitu sijoittaa johonkin tuottavaan.

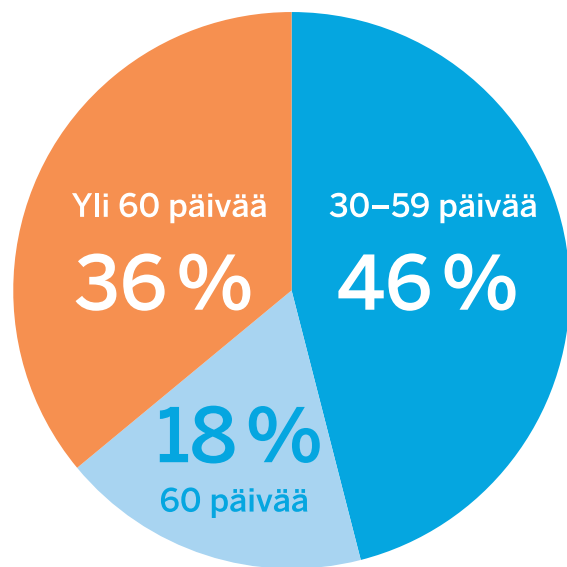
Yrityksen maksuvalmius uhkaa myös kärsiä maksuaikojen pidentyessä. Maksuaika vaikuttaa oleellisesti yrityksen maksuvalmiuteen. Yrityksen maksuvalmiuden pettäessä eli rahan loppuessa sen kassasta ovat seuraukset hyvin vakavat. Pitkät maksuajat lisäävät myös saatavien alaskirjausriskiä, koska yritysten taloudelliset tilanteet saattavat vaihdella lyhyelläkin aikavälillä, ja vakavarainen ja hyvän maksuvalmiuden omaava yritys ei välttämättä ole enää samassa taloudellisessa kunnossa muutaman kuukauden päästä.

Selvitettäessä pitkien, yli 30 päivän maksuaikojen pituutta, yli kolmannes pk-yrityksistä ilmoitti joutuneensa hyväksymään yli 60 päivän maksuaikoja. Lähes puolet vastaajista oli selvinnyt alle 60 päivän maksuajalla ja noin viidennes oli joutunut antamaan kaksi kuukautta maksuaikaa.

Kuva 20: Yli 30 päivän maksuaikavaatimuksen hyväksymään joutuneet

Kuva 21: Pisimmät vaaditut maksuajat

5.3 VIRANOMAISTEN TAPA SOVELTAA LAIN- SÄÄDÄNTÖÄ JA MUUTA OHJEISTUSTA

Pk-yrityksen toimintaedellytykset heikkenevät voimakkaasti, mikäli viranomaisten epäyhtenäisen lain tulkinnan ja soveltamisen seurauksena yrityksen toimintaympäristön ennustettavuus kärsii. Useimmissa tapauksissa säädökseen perustuvan tehtävän antaminen esimerkiksi alueelliselle toimijalle perustuu haluun huomioida alueelliset näkökohdat päätöksenteossa. Samalla se kuitenkin merkitsee sitä, että lain antamaa harkintavaltaa käyttävät useat erilliset itsenäiset toimijat. Tapauskohtainen harkinta on näyttäytynyt pk-yrityksille vaihtelevana ja epäyhtenäisenä. Erilaisten ratkaisujen eri tapauksissa tulisi perustua eri tilanteisiin. Yhdenvertainen kohtelu tarkoittaa samankaltaisia päätöksiä samankaltaisissa tilanteissa ja erilaisia päätöksiä erilaisissa tilanteissa.

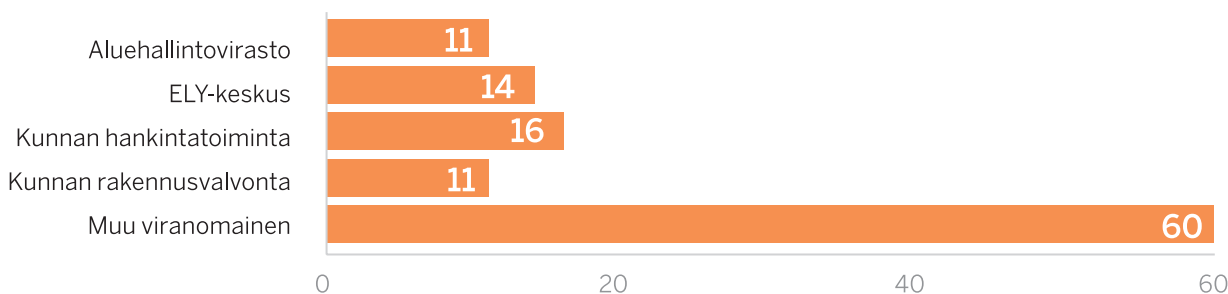
Kartoitettaessa ongelman haitallisia vaikutuksia yritystoiminnalle selvisi, että yli 40 prosenttia yrityksistä koki ongelman vaikeuttaneen yritystoimin-

taa ja vain vajaa 30 prosenttia yrityksistä ei ollut varmuudella törmännyt ongelmaan.

Vastaajien on jossain määrin vaikeaa nimetä yksittäistä viranomaistahoa, mutta selkeitä ongelmia on niin kunnallisten viranomaisten kuin valtion aluehallintoviranomaistenkin kanssa. Kunnan hankintatoimen kykyä soveltaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta yhtenäisesti ja oikeudenmukaisesti kyseenalaisti 16 prosenttia vastaajista ja ELY-keskusten kykyä 14 prosenttia vastaajista. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuudella on suurimpia ongelmia ELY-keskusten kanssa ja rakennusalalla kunnallisen rakennusvalvonnan kanssa. Kaupassa ja palveluissa ongelma epäyhtenäisestä säännösten ja ohjeiden tulkinnasta ja soveltamisesta on yleisintä kunnallisen hankintatoimen kanssa.

Keskeisiä syinä ongelmaan pidetään säännösten ja ohjeiden suurta määrää sekä viranomaisten laajaa harkintavaltaa, jossa yksittäisen virkamiehen valta on päässyt muodostumaan varsin suureksi. Viranomaistoiminta ei saa olla suhdetoimintaa, vaan sujuva prosessi, jossa on samat pelisäännöt kaikkialla Suomessa.

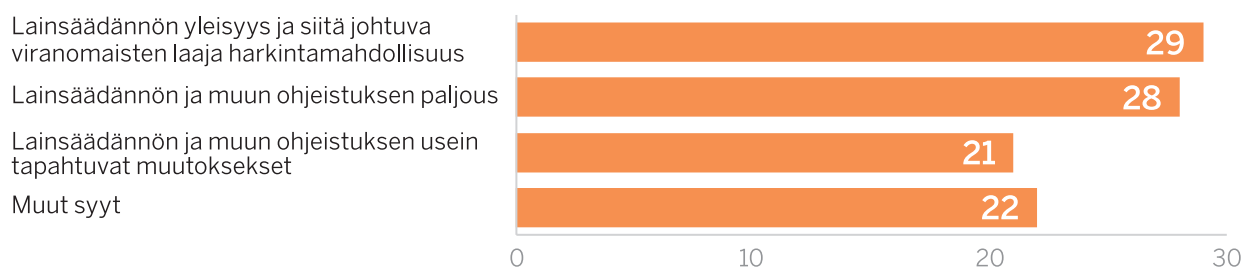
Kuva 22: Viranomaisten epäyhtenäinen tulkinta haittaa yritystoimintaa, %

Kuva 23: Viranomaiset, joiden epäyhtenäinen tulkinta haittaa yritystoimintaa, %

Kuva 24: Syyt viranomaisten epäyhtenäiseen toimintaan, %

6. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku laski keväästä yhdellä jääden koko maan osalta lukemaan 4. Nousua vuoden takaiseen tilanteeseen on 4 yksikköä. Alueellinen vaihtelu on suurta. Samaan aikaan kun Pohjois-Karjalassa saldoluku nousi 15 yksikköä tai Keski-Suomessa 6 yksikköä, Etelä-Savossa tiputusta oli 13 yksikköä ja Päijät-Hämeessä peräti 17 yksikköä. Odotukset liikevaihdon kehityksen muutoksesta seuraavat melko tarkasti yleisiä suhdannenäkymiä lukuun ottamatta Kainuuta, jossa liikevaihdon odotetaan nousevan 14 yksikköä samaan aikaan kun koko maan tasolla saldoluku laski 1 yksikön.

Positiivisimmat henkilöstöodotukset ovat paitsi tuttuun tapaan Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla, myös Keski-Suomessa. Huomattavaa kuitenkin on, että Helsingin henkilöstöodotukset laskivat peräti 8 yksikköä. Suurin tiputus henkilökunnan määrän odotuksissa on Päijät-Hämeessä, jonka saldo-

luku laski 9 yksikköä. Heikoimmat henkilöstöodotukset ovat Etelä-Savossa, jossa saldoluku on –8.

Kainuussa on vahva usko kansainvälistymiseen, sillä odotukset viennin ja tuonnin arvon kehityksestä ovat selvästi muuta maata korkeammat. Vastavasti Päijät-Hämeessä usko viennin ja tuonnin kehitykseen jäi selvästi muuta maata alhaisemmaksi.

Investointien saldoluku laski eniten, eli 21 yksikköä, Etelä-Karjalassa ja oli yhdessä Lapin kanssa maan alhaisin. Korkein investointien saldoluvut on pääkaupunkiseudulla, mutta huolestuttavaa tilanteessa on se, että sekään ei ole positiivinen, vaan saa arvon 0.

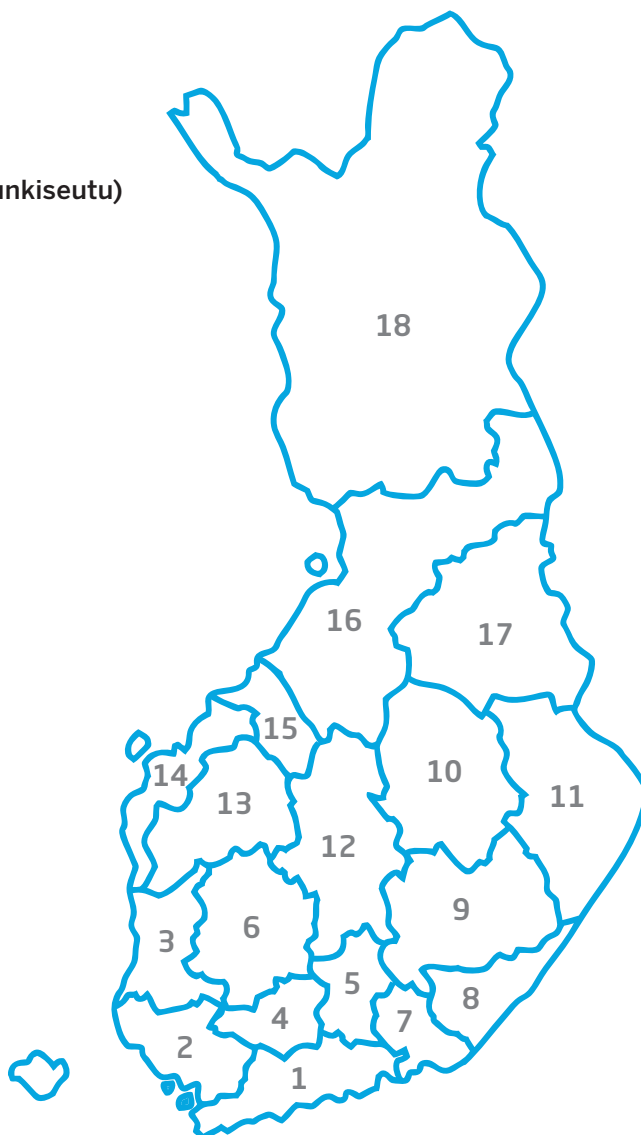
Kasvuhaluimmat yritykset ovat Helsingin ja pääkaupunkiseudun lisäksi Kainuussa, jossa 53 prosenttia yrityksistä pyrkii kasvamaan. Alhaisinta pk-yritysten kasvuhaluus on Etelä-Pohjanmaalla joissa yli viidenneksellä yrityksiä ei ole kasvutavoitteita ollenkaan.

Taulukko 24. Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Tuotekehitys-panokset
Helsinki	3	27	13	-6	36	24	29	11	21	6
Pääkaupunki-seutu	10	29	13	0	29	30	26	9	23	5
Uusimaa	4	29	4	-10	23	17	25	5	15	-3
Varsinais-Suomi	0	22	5	-8	38	15	38	2	12	3
Satakunta	6	14	-2	-13	31	-6	39	-2	3	-7
Kanta-Häme	2	20	-2	-6	30	0	39	3	8	7
Päijät-Häme	-3	17	6	-16	5	-2	34	1	10	-2
Pirkanmaa	2	23	5	-16	54	18	35	7	15	-3
Kymenlaakso	3	16	-3	-13	18	10	32	-3	12	-4
Etelä-Karjala	11	27	-3	-22	14	34	45	7	5	-2
Etelä-Savo	-10	12	-8	-6	56	34	36	-4	13	15
Pohjois-Savo	5	23	4	-8	40	20	34	10	12	-3
Pohjois-Karjala	5	26	6	-14	50	10	40	6	15	-1
Keski-Suomi	8	20	10	-17	42	18	33	2	11	10
Etelä-Pohjanmaa	3	20	1	-14	12	-6	33	-2	6	-9
Pohjanmaa	11	27	9	-1	27	30	36	11	17	7
Keski-Pohjanmaa	5	24	6	-17	28	35	33	-1	13	3
Pohjois-Pohjanmaa	10	26	9	-2	39	11	32	13	23	5
Kainuu	0	27	5	-12	62	48	26	0	7	8
Lappi	2	17	-2	-22	20	15	27	7	18	0
Koko maa	4	23	6	-9	33	17	33	6	14	2

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. Uusimaa, erilliset raportit:
 - Helsinki
 - Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
 - Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
2. Varsinais-Suomi
3. Satakunta
4. Kanta-Häme
5. Päijät-Häme
6. Pirkanmaa
7. Kymenlaakso
8. Etelä-Karjala
9. Etelä-Savo
10. Pohjois-Savo
11. Pohjois-Karjala
12. Keski-Suomi
13. Etelä-Pohjanmaa
14. Pohjanmaa
15. Keski-Pohjanmaa
16. Pohjois-Pohjanmaa
17. Kainuu
18. Lappi

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 puhelin 09 229 221
 yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
 yrittajat.fi/etelakarjala
 puhelin 010 470 1100

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
 yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 puhelin 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Patteristonkatu 2 C, 50100 Mikkeli
 yrittajat.fi/etelasavo
 puhelin 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Lastenlinnankuja 1 A 4, 00180 Helsinki
 yrittajat.fi/helsinki
 puhelin 010 841 3020

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A, 13100 Hämeenlinna
 yrittajat.fi/hame
 puhelin 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
 yrittajat.fi/kainuu
 puhelin 010 387 7870

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
 yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 puhelin 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
 yrittajat.fi/keskisuomi
 puhelin 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
 yrittajat.fi/kymi
 puhelin 05 544 3030

LAPIN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 26, 2. krs., 96100 Rovaniemi
 yrittajat.fi/lappi
 puhelin 0400 898 200

LÄNSIPOHJAN YRITTÄJÄT

Valtakatu 5, 94100 Kemi
 yrittajat.fi/lansipohja
 puhelin 016 221 701

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Kehräsaari, B rappu, 2.krs, 33200 Tampere
 yrittajat.fi/pirkanmaa
 puhelin 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Linnunlahdentie 2, 80110 Joensuu
 yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 puhelin 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 21, 90100 Oulu
 yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 puhelin 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Rautatienkatu 20 B 4, 15110 Lahti
 yrittajat.fi/paijathame
 puhelin 010 322 4300

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Tekniikantie 12, 02150 Espoo
 yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
 puhelin 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Hietasaarenkatu 6, PL 289, 65101 Vaasa
 yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
 puhelin 06 356 0800

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, PL 45, 28101 Pori
 yrittajat.fi/satakunta
 puhelin 02 634 9900

SAVON YRITTÄJÄT

Asemakatu 22–24, 4. krs, 70100 Kuopio
 yrittajat.fi/savo
 puhelin 017 368 0500

UUDENMAAN YRITTÄJÄT - NYLANDS FÖRETAGARE RF

Rantakatu 1, 2. kerros, 04400 Järvenpää
 yrittajat.fi/uusimaa
 puhelin 010 231 3050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
 yrittajat.fi/varsinaissuomi
 puhelin 02 275 7100

PÄÄKONTTORI FINNVERA OYJ**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki
valtakunnallinen vaihde 029 460 11
finnvera.fi

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

ALUEKONTTORIT**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Torikatu 9 A, 80100 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Linnankatu 5, 50100 Mikkeli

OULU

Asemakatu 37, 90100 Oulu

PORI

Valtakatu 6, 28100 Pori

ROVANIEMI

Maakuntakatu 10, PL 8151, 96101 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Kauppatori 1-3, 60100 Seinäjoki

TAMPERE

Hämeenkatu 9, PL 559, 33101 Tampere

TURKU

Eerikinkatu 2, 20100 Turku

VAASA

Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO**FINNVERA PLC**

Representative Office in St. Petersburg
Finland House
Bolshaya Konyushennaya St. 8
191186 St. Petersburg, Russia

PL 95, 53501 Lappeenranta
puh. +358 405 088 956

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4, 00170 Helsinki
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
puhelin 029 506 0000
www.tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
www.ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY

Jääkärintie 14, Mikonkatu 5,
PL 164, 50101 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
www.ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
www.ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY

Salpausselänkatu 22, PL 1041, 45101 Kouvola
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
www.ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY

Kalliokatu 4, PL 115, 87101 Kajaani
puhelin 0295 023 500
www.ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY

Piippukatu 11 (Innova 1) PL 250, 40101
Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
www.ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY

Ruokasenkatu 2, PL 8060, 96101 Rovaniemi
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
www.ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY

Yliopistonkatu 38, PL 297, 33101 Tampere
puhelin 0295 036 000
www.ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY

Hovioikeudenpuistikko 19A, PL 131, 65101 Vaasa
Ristirannankatu 1, PL 240, 67101 Kokkola
puhelin 0295 028 500
www.ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY

Kauppakatu 40 B, PL 69, 80101 Joensuu
puhelin 0295 026 000
www.ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY

Veteraaninkatu 1, PL 86, 90101 Oulu
puhelin 0295 038 000
www.ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY

Kallanranta 11, PL 2000, 70101 Kuopio
puhelin 0295 026 500
Joensuun työpiste Torikatu 36, 80100 Joensuu
Mikkelin työpiste Jäärinkatu 14, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 026 500
www.ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY

Valtakatu 12 B, 28100 PORI
puhelin 0295 022 000
www.ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY

Asemapäällikönkatu 14, 00520 Helsinki
PL 36, 00521 Helsinki
puhelin 0295 021 000
www.ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY

Itsenäisyydenaukio, PL 236, 20101 Turku
puhelin 0295 022 500
www.ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät

Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

www.yrittajat.fi

Finnvera Oyj

Eteläesplanadi 8,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11

www.finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

Aleksanterinkatu 4,
PL 32, Valtioneuvosto

puhelin 010 606 000

www.tem.fi